

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.04>

Filozofija starp izglītību un pētniecību. Filozofiskie pētījumi LU Rakstu izdevumos un to nākotnes problēmas

Philosophy Between Education and Research. Philosophical Investigations Issues of University of Latvia Scientific Papers and Future Problems Thereof

Raivis Bičevskis

Latvijas Universitāte

Vēstures un filozofijas fakultāte

E-pasts: raivis.bicevskis@lu.lv

Filozofija ir bijusi klātesoša LU Rakstu izdevumos jau no to pirmsākumiem. Šī klātbūtne izpaudusies gan atzītu profesoru rakstos pirms Otrā pasaules kara, gan metodoloģijas apcerējumos padomju laikā, gan mēģinājumā iekļauties mūsdienu pasaules filozofisko diskusiju un problēmu risinājumos jaunākajos LU Rakstu sērijas “Filozofija” izdevumos kopš 2005. gada. Filozofijas jomā publicētais parāda, ka tā ir bijusi multifunkcionāli noslogota, pildot vienlaikus izglītošanas un pētniecības funkcijas. Šo situāciju var atrisināt daudzpakāpju publikāciju līmeņi, starp kuriem LU Rakstu “Filozofijas” sērijas izdevumi (vai to turpinājums citā formā) varētu ieņemt pētniecības avangarda vietu, izglītības un informēšanas funkcijas deleģējot citu līmeņu izdevumiem.

Atslēgvārdi: filozofija, izglītība, pētniecība, ligums starp sabiedrību un filozofiju, pētniecisko un izglītības publikāciju līmeņi.

Summary

Philosophy has been a feature of the UL Scientific Papers since the very beginning of their issue. This presence has manifested itself in the writings of recognized professors, prior to World War II, as well as in methodological studies during Soviet times, and in the attempts to become integrated into solutions to problems and philosophical discussions of the modern world in the latest issues of the UL Scientific Papers series dedicated to philosophy. Publications in the field of philosophy reveal that philosophy has been multi-functionally loaded by simultaneously performing both educational and research functions. This situation can be solved by publications representing multiple levels, among which the publications in the UL Scientific Papers series dedicated to philosophy could occupy the avant-garde of research, delegating educational and informative functions to the journals of other levels.

Keywords: philosophy, education, research, contract between philosophy and society, levels of research and educational publications.

Filozofijas tekstu un filozofiskas rakstības problēma LU Rakstu kontekstā

Kā zināms, Platons VII vēstulē, kurā viņš runā par savu politisko ceļu uz Sirakūzām un mēģinājumu uzbūvēt ideālo valsti, izsakās arī par to, vai filozofiska doma ir uzrakstāma. Šajā filozofiskajā ekskursā viņš nonāk pie slēdziena par principiālo neiespējamību filozofisku domu izteikt rakstiski. Tā, proti, doma, dzimst tikai skolotāja un skolnieka sarunās, kuras nepieciešamas, lai doma rastos skolnieka dvēselē, kurā tā deg tālāk pati ar savu liesmu. Šim procesam rakstība pat ir kaitīga, jo var izraisīt vai nu pārlietu lielu pierakstītā pielūgsmi, vai arī pārlietu lielu nicinājumu pret nesaprotamiem vārdiem (VII vēstule, 341b un tālāk).

Lai gan šis Platona vēstules īstums ir arī apšaubīts, tomēr tajā tiek pausts būtisks filozofijas raksturojums: (1) tā ir uz robežas starp pasakāmo un nepasakāmo, (2) tā ir īpaši pievērsta arī veidam, kādā kaut kas tiek teikts: pat pašsaprotamo mūsdienu zinātnes un ikdienas pieredzes vidi – valodu un rakstību – filozofija padara par iztīrājamu jautājumu. No šī skatpunkta raugoties, visa tālākā filozofijas vēsture ir bijusi ne tikai tekstu un runu vēsture, bet arī pūļu – izprast domas pavēstīšanu un domas izteiksmi un ietekmi – vēsture: filozofija ir ne tikai doma par kaut ko, bet arī doma par domu un tās mediju (valodu, rakstību). Šī situācija savā principialitātē nav mainījusies arī 20. gadsimtā un mūsdienās, lai gan līdz ar moderno valodas filozofiju un domas paškritikas metodēm un stratēģijām radušies jauni jēdzieni un jauni nošķirumi.

Jau Platona vēstulē vienā elpas vilcienā tiek skartas filozofijas rakstības un filozofa politiskās (sabiedriskās) angažētības jautājumi, t. i., filozofijas un sabiedrības attiecību jautājumi. Tie pavadījuši filozofiju visā tās turpmākajā attīstībā. Šī attīstība arī pati – kā domas iekšējā loģika vai heteronomu domu konfliktu utt. vēsture – nav izslēdzama filozofiska teksta tapšanā un tā referenču apzinātībā.

Filozofisku tekstu rakstīšana un publikācija tādējādi nes sev līdzī daudzveidīgas pārdomas gan par šo tekstu novietojumu līdzšinējā domas vēsturē un aktuālajās diskusijās, gan par šo tekstu novietojumu sava laika un vietas sabiedrībā, gan par šo tekstu attiecībām ar valodu kopumā. Tāpēc ikviens atskats uz filozofijas rakstību un publicēšanu nevar būt tikai un vienīgi faktoloģisks, konstatējošs apskats. Ar šo apstākli jārēķinās arī LU Rakstu "Filozofijas" sērijas pārskatā.

Filozofijas nepieciešamības transparence un izglītības problēma universitātes kontekstā

Šādi pārskati un atskati par notikušo un domāto ir vietā, ja ar to palīdzību spējam arī pārdomāt filozofijas klātbūtni kādā laikā un vietā, tās tekstu formu un stilu. Tāpēc pārdomas “Filozofija starp izglītību un pētniecību. Filozofiskie pētījumi LU Rakstu izdevumos un to nākotnes problēmas” vēlētos sākt ar vairāku problēmu ieskicējumu, kuru perspektīvās parādās LU Rakstu “Filozofijas” sērijās publicētais.

Šīs problēmas ir svarīgi nosaukt vārdā, jo tikai tā varēs spriest par to, vai noteiktiem tekstiem vispār ir vieta kādā sabiedrībā. Aprakstāmās problēmas lielā mērā ir sociālas “atzišanas” problēmas (Hēgelis)¹, taču ne tikai. Tās iezīmē arī noteiktu laikmeta profilu un diagnozi.

- (1) *Transparences problēma*. Jāuzdod jautājums, vai noteiktiem tekstiem ir kas tāds, ko var saukt par to nepieciešamības *transparenci*, t. i., vai tie vispār atbilst kādām ilgām, vēlmēm vai vajadzībām un tāpēc to esamība lasāmu publikāciju formā ir pašsaprotama. Šī pašsaprotamība var parādīties arī kā diskusija, tomēr kopumā sabiedrība atzīst šādu tekstu nepieciešamību. Ne visur un vienmēr šāda filozofisku tekstu esamība ir transparenta un pašsaprotama – drīzāk gan otrādi: tie var tikt uztverti arī kā nepiedienīgi, kā tukšu salmu kulšana, kā lieki, kā ideoloģiski bīstami, kā biedējoši, kā smieklīgi, kā tādi, kurus mūsdienās taču varētu aizstāt ekspertu ziņojumi u. tml., t. i., to nepieciešamības transparence kādā sabiedrībā nav iesakņojusies; tādējādi filozofisku tekstu esamības pašsaprotamība nodod liecību arī par pašu *sabiedrību*, kurā to klātbūtne ir vai nav pašsaprotama. Eiropēiskā tipa sabiedrības ir bijušas spiestas kopš Senās Grieķijas

¹ Atzišanas jēdziens kopš vācu ideālisma laika kalpojis sociālu procesu aprakstam sociālajā un politiskajā filozofijā. Arī pašlaik tam ir būtiska vieta diskusijā par sociālo intersubjektivitāti, kopības un indivīda attiecībām utt. Savulaik J. G. Fihtes lekcijās par tiesību filozofiju Jēnā (1796/97) un tikumu mācību (1798) indivīdi atzīst citu brīvību un tāpēc ierobežo savas darbības, kas varētu būt pretrunā ar to; citu atzišana tiesiskā valstī ved pie tā, ka cilvēki sāk sevi apzināties kā brīvus individuus – veidojas viņu pašapziņa, viņi sāk ceļu pie brīvības avota sevī. Hēgelis Jēnas laika lekcijās (1802–1807) attīsta šo atzišanas izpratni tālāk, neaprobežojoties tikai ar tiesiskas valsts un tiesību jomu, bet gan parādot atzišanas dažādas formas cilvēku savstarpējās attiecībās, ģimenē, kopienā, profesijā, sabiedrībā, turklāt – šo formu vēsturiskajā attīstībā. Mūsdienu filozofs Aksels Honēts (*1949) izmanto šo jēdzienu, lai raksturotu intersubjektīvās atzišanas formas: mīlestība (atzišana kā uzticēšanās), tiesības (atzišana kā cieņa), solidaritāte (atzišana kā novērtējums), kurās kādā “Mēs” tiek atzīts kāds Es tā vienreizējumā un neaizstājamībā. Sk.: Honeth (1992/2003), Honneth (2013).

filozofijas laikiem dažādās konstelācijās un laikmetos aizvien no jauna uzdot sev jautājumu par filozofijas klātbūtni un tās radītajiem efektiem šajās sabiedrībās. Un te situācija nav mainījusies: filozofijas klātbūtne un šis klātbūtnes veids – vēl pagaidām – ir indikators attiecīgās sabiedrības raksturojumam. Par šo apstākli labi var pārlicināties, ja pievēršas, piemēram, Francijas, Lielbritānijas un Vācijas modernajai sabiedrībai un analizē tajā salīdzinoši ilgi (vairākus gadsimtus) kultivētos sabiedrības un filozofijas attiecību modeļus. Kāda ir bijusi un ir situācija šādu attiecību modeļu ziņā, ja pievēršamies Latvijai LU Rakstu kontekstā, – paraugoties uz to saturu un formu 20. gs. 30. gados, Padomju Latvijā, 90. gadu sākumā un mūsdienās?

- (2) *Hegemoniālo pasaules uzskatu un uzticamās informācijas translatoru problēma nacionālās valstīs globālā pasaulē.* Līdz ar filozofijas un sabiedrības attiecību modeļa aprakstu kādā sabiedrībā jānonāk arī pie jautājuma par (augstākās) izglītības un sabiedrības attiecībām. Tāpat kā modernā zinātņu ideja, tāpat arī izglītības un pedagoģijas idejas nākušas no Senās Grieķijas filozofijas skolām un (viduslaiku universitāšu un skolu transformatīvā pastarpinājumā) ienākušas modernās neohumānisma garā celtās universitātes idejā, ko pēc tam papildina, un ar to konkurē zinātnes universitātes ideja. Kāds ir izglītības statuss, cik lielā mērā tās institucionālie nesēji – universitātes – ir kādas sabiedrības *organizējošais un tās pastāvēšanu būtiski ietekmējošais spēks* vai vismaz viens no pamatspēkiem, kas vispār rada kādai sabiedrībai izpratni par savu pagātņi, šodien un nākotni, par šās sabiedrības būtiskajiem mērķiem? Universitāte starp izglītību un pētniecību mūsdienu globālo procesu ietekmētājās un transformētajās nacionālajās valstīs ir iesaistīta cīņā par to, kurš būs hegmons – būtiskais kādas sabiedrības sevis un pasaules redzējuma veidotājs. Universitāte kā institūcija šobrīd ir ambivalentā situācijā: kā pētniecības un zinātnes universitāte tā dažādo nozaru un disciplīnu specializāciju sazarojumos tiek attālināta no 19. gadsimta pētniecības un studiju vienotības idejas nacionālā valstī, kurā universitātes funkcija bija (paralēli zinātniskiem pētījumiem) radīt horizontu, apvārsni pilsoniskai sabiedrībai, no kura veidot izpratni par dzīves mērķiem un uzdevumiem; universitātes

idejā, kādu to savulaik ieskicēja Vilhelms fon Humbolts,² svarīga loma bija personības, personas iekšējā kodola izveidei, kas veidojas studijās, kurās kāds iegūst spēju refleksiīvi distancēties no vienkāršas ierautības dzīvē un tās norisēs un arī spēju šajās norisēs no šīs refleksiīvās distancē atkal piedalīties; studijas sniedz abstraktā un konkrētā, teorētiskā un praktiskā *saspēles* izjūtu.

- (3) *Sociāli ekonomizētā zinātnes diskursa pieļauto lomu problēma.* Filozofija kā viena no zināšanu formām šobrīd ir nonākusi situācijā, kurā tai no jauna jāskaidro attiecības ar zinātniskotu zināšanu formu. Zinātne ir kļuvusi ne tikai par vienu (lai arī nozīmīgu) zināšanu formu, bet gan arī par ideoloģiju. Šīs ideoloģijas elementi (derīgums, objektivitāte un brīvība no vērtībām) ir pozicionēti kā neapšaubāms zinātnes pārākums pār citām zināšanu formām. “Mūsdienās zinātne ir galīgi kļuvusi par to, ko plānojis Bēkons: nozīmīgs, gana patstāvīgs visas sabiedriskās dzīves un producēšanas sektors, kurā nemitīgi tiek producētas inovācijas un derīgas zināšanas. Šis sektors mūsu dzīvesveidam progresējošās industriālajās valstīs ir neaizstājams, un tas caurauž visas dzīves jomas un daļēji gandrīz vai visās dominē.” (Bēme, 2007, 146) Zinātnes un ekonomikas spēle spiež visas citas zināšanu formas “profesionalizēt savu amatu, t. i., piešķirt tam zinātnisku bāzi”, un, ja tas neizdodas, tad “praksē atklājas sociālā hierarhija” (Bēme, 2007, 143). Skatījums uz zinātnes pozitīvo lomu sabiedrībā un uz zinātnes un ekonomikas saplūsmi šobrīd ir “caurcaurēm apstiprinošs” (Bēme, 2007, 140). Problēmas, kas slēpjas aiz zinātnes ideoloģijas, drīzāk tiek marginalizētas tad, kad jārūnā par izglītības sistēmu vai par augstskolu un sabiedrības saikni. Filozofija te parādās kā zināšanu forma, kura īsti neiekļaujas un neiederas zinātnes kā ideoloģijas, kā arī zinātnes un ekonomikas saplūsmes diskursā. Vai mūsdienu situācijā filozofijai ir vēl sociāli leģitīma niša – atbilstīga tās specifiskajai zināšanu formai?

² Humbolta universitātes ideja bija ģeniāla savā vienkāršumā un tajā pašā laikā atbilda tālāka jau daudz kompleksākajai sabiedrībai. Par izglītības modeli starp seno un jauno tolaik izteicās arī viens no jaunās izglītības sistēmas veidotājiem Karls fon Šteins *cum* Altenšteins (1770–1840) (Von Stein, 1929). Viņu pārdomas izglītības sakarībā ir interesantas arī mūsdienās. Tās ir modernā laikmeta, modernitātes liecība, jo tajās ir runa par jaunu (izglītības) sākumu, taču tādu, ko vērts saglabāt. Šteins ir viens no tā konservatīvā modernisma pārstāvjiem, kura tradīcija tikusi turpināta arī 20. gadsimtā un kurš neatzīst radikāla liberālisma idejas un tomēr iezīmē vienu modernas sabiedrības un izglītības modeli, kas noderētu arī sabiedriskās un politiskās diskusijās par izglītību un augstskolu nākotni Latvijā.

Filozofija LU Rakstos: vēsturiskas fasetes un mūsdienų situācija

Pēc daudziem liktenīgiem pavērsieniem Eiropas kultūras attīstībā filozofija kā īpašs studiju virziens ar studiju programmām un kā pētniecības nozare ar daudzām apakšdisciplinām ir nonākusi jaunā universitātes kā institūcijas ietvarā. Filozofijas novietojums šajā ietvarā – ņemot vērā tās novietojuma specifiku eiropisko universitāšu vēstures gaitā – nav pašiem filozofiem un zinātņu saimes pārstāvjiem skaidrs. Tikai noteikts vēsturiskais liktenis un *nevis* filozofijas būtība ir vedusi pie tā, ka filozofija šobrīd zinātņu klasifikatoros pamatā parādās starp humanitārajām zinātnēm. Latvijas Universitātes attīstība 20. gs. 20. un 30. gados – kā nacionālai universitātei (drīzāk saskaņā ar neohumānisma augstākās izglītības izpratnes nostādņēm, nevis ar viduslaiku *artes liberales* Filozofijas fakultātes seno modeli) – veda pie Filoloģijas un filozofijas fakultātes izveides un pastāvēšanas. Tika izdota LU Rakstu “Filoloģijas un filozofijas fakultātes” sērija. Tajā 30 gadu gaitā vēsturisku, filoloģisku un psiholoģisku apcerējumu un rakstu starpā parādās šaurākā nozīmē filozofiski pētnieciski teksti (lai arī tiem ir konotācijas tālaika psiholoģijā un literatūrzinātnē). No šiem rakstiem var izcelt uz LU uzaicināto vācu filozofijas profesora Valtera Frosta (Frost, 1935/1937) un šveiciešu izcelsmes literatūras profesora Maksa Nusbergera (1879–1843) (Nussberger, 1929/1930) publikācijas. 1943. gada sējumā publicēts fenomenoloģijas dibinātāja Edmunda Huserla skolnieka Teodora Celma darbs “Subjekts un subjektivācija. Studijas par subjektīvo esamību” (Celms, 1943) vācu valodā, kas ir monolīts pētījums tobrīd (kontinentālās) Eiropas filozofijai svarīgā fenomenoloģijas tradīcijā (šis darbs ir publicēts atkārtoti jau mūsdienās ar pētniecisku komentāru (Celms, 2014). Tomēr daudz vairāk tieši filozofijas laukā šī rakstu sērija nesniedz. Nosacīto kultūras filozofijas līniju ievēl Paula Jureviča (1891–1981) apcerējumi par latviešu psiholoģiju (Jurevičs, 1940). Te jau vērojama robeža starp pētniecību un sabiedrības aktuālo tēmu aplūkojumu plašākam lasītāju lokam daudz pieejamākā izklāstā. Taču plašāks pētījumu klāsts Rakstos nav atrodamas.

Padomju laika Latvijas Valsts universitātes izdevumi krievu valodā noteiktā ideoloģiskā griezumā pievērsti sociāli teorētisku un praktisku jautājumu risināšanai, kurus drīz papildina, bet tad pat aizstāj un izstumj epistemoloģijai un zinātnes teorijai pievērsti krājumi ar *metodoloģijas* birku. Līdz ar latviešu valodā publicētiem rakstiem 90. gadu sākumā parādās mēģinājumi paplašināt tēmu loku (aktualizējot Imanuela Kanta filozofiju un piesardzīgi ieskicējot Rietumeiropas filozofijas ontoloģiskās un antropoloģiskās tēmas). Tiesa, pirmais īstais pavērsiens šajā virzienā ir jau 1984. gada

izdevums,³ kurā (vēl krievu valodā) publicējas arī tobrīd jaunā filozofu paudze, atjaunojot un uzturot spēkā fenomenoloģijas un kultūras filozofijas līnijas, kas bija sākušas vāri iezīmēties 30. gadu sējumos. Šis sējums tik tiešām ir kā izlaušanās: parādās plašs tēmu un autoru spektrs.

Sākot ar 2005. gadu, LU Rakstu sērijā “Filosofija” regulāri publicēti sējumi (pēdējais – 2014. gadā). Izveidota starptautiska redakcijas padome, kurā bez Latvijas dažādu filozofijas disciplīnu pārstāvjiem savulaik ietilpuši (vai ietilpst joprojām) ievērojamais Kanta un Heidegera filozofijas pazinējs, Kanta Internacionālās biedrības loceklis, viens no Ničes biedrības dibinātājiem Hanss Martins Gerlahs (1940–2011), Helsinku Universitātes ētikas profesors un Internacionālās Džordža Bērklīja biedrības viceprezidents Timo Airaksinens (dz. 1947), Prinstonas un Aberdīnas Universitātes profesors un skotu filozofijas pētnieks Gordons Greiems (dz. 1949), Ļubļanas Universitātes estētikas profesors Alešs Erjavecšs (dz. 1951), Aberdīnas Universitātes filozofijas un ētikas profesors Ēriks Metjūss, kanādiešu zinātnes filozofs Viljams Ņūtons-Smits (dz. 1943), Viļņas Universitātes filozofijas profesors Arūns Sverdiols (dz. 1949), dzīves mākslas filozofijas un Fuko pētījumu pārzinātājs Vilhelms Šmids (dz. 1953). “Filosofijas” sērijas izdevumos ir bijusi iespēja publicēt rakstus LU Vēstures un filozofijas fakultātes doktorantiem, kuriem pievienojušies arī Jiveskiles, Maskavas un Venēcijas Universitātes doktoranti. Sērijas izdevumos savus pētījumus publicējuši arī fakultātes pasniedzēji. Aizvien izteiktāka šajos gados ir atjaunotā tendence, kas bija vērojama arī 30. gadu LU Rakstos, – publicēt tekstus dažādās valodās (latviešu, angļu, vācu). Tai piebiedrojusies tendence piesaistīt citu valstu kolēģu pētījumus. Izdevies izveidot sadarbību gan ar ASV, gan somu, gan vācu un itāļu kolēģiem dažādos līmeņos – sākot ar jau atzītiem pētniekiem līdz doktorantiem, kas ir sava pētnieciskā ceļa sākumā: “Filosofijas” sējumos atrodami gan matemātikas un zinātnes filozofijas laukā pazīstamā Svortmoras koledžas (ASV) profesora Alana Bakera (Baker, 2008), gan 20. gadsimta t. s. dzīves filozofijas un Ludviga Klāgesa filozofijas pārzinātāja, Johanna Gūtenberga Universitātes (Maincā, Vācijā) pasniedzēja Dirka Zolīsa (Sollies, 2008), gan apziņas un valodas filozofijas speciālistes, Ludviga Maksimiliāna Universitātes (Mīnhenē, Vācijā) pasniedzējas Betinas Valdes (Walde, 2008), gan jau minētā Timo Airaksinena (Airaksinen, 2005) un viņa kolēģa Olli Loukolas (Loukola, 2005), gan filozofijas doktores

³ Методологические проблемы критики современной буржуазной философии. Латвийский государственный университет. Кафедра прикладной социологии. Рига, 1984.

Klaudijas Bēgeres (Böger, 2008), gan Čehijas Zinātņu akadēmijas Filozofijas institūta pētnieka Martina Nīšes (Nitsche, 2011) raksti.

Otra tendence ir veidot tematiskus sējumus (piemēram, 2011: “Apziņa un lieta”, 2012: “Tagadne un klātbūtne”, 2014: “Cilvēks un patība”). Tā ir apsveicama tendence, jo ļauj koncentrēties uz kādu noteiktu problēmu vai tematiku, kuras robežas, aspekti, perspektīvas un līdzšinējā diskusija par to tiek kompakti ieskicēti.

Kopumā 2000. gadu sējumos vērojama liela tematiska bagātība – sākot ar ētiku un kultūras filozofiju un beidzot ar apziņas filozofiju un epistemoloģiju. Tomēr var vērot, ka pēdējos sējumos ir nostiprinājušās dažas filozofisko tekstu rakstības un jautājumu izpētes tradīcijas: šobrīd izskatās, ka tāda ir fenomenoloģija un diskursa analīze. Tas saistīts ar noteiktu tēmu un virzienu prioritātēm LU VFF, tomēr nav bijis šķērslis arī citām pieejām. Noteiktu virzienu un pieeju prioritāte ir normāls process, kas nav reducējams tikai uz specializēšanās kopējo virzību visās zinātņu jomās. Ja LU izcīnīs aizvien redzamāku vietu Eiropas un pasaules universitāšu spektrā kā viena no daudzveidīgu studiju vietām, tad noteiktas metodes un specializēšanos varēs arī filozofijā uzskatīt par vēlamu un normālu parādību. Pagaidām – ņemot vērā to, ka LU VFF ir vienīgā vieta Latvijā, kur filozofija ir atsevišķa studiju programma, – arī pasniegšana drīzāk vērsta uz to, lai nosegtu plašu pieeju spektru.

Vēl viena iezīme ir tā, ka, neskatoties uz internacionālo gaisotni, LU Rakstu “Filozofijas” sērijas sējumos latviešu valoda joprojām paliek dominējošā. Caur to asi saskatāma “Filozofijas” sērijā publicēto tekstu novietojuma un transparences problēma: vai tie tiek pamatā publicēti vietējai auditorijai vai internacionālai filozofu un pētnieku kopienai? Ja filozofijai vispār ir kādi uzdevumi un mērķi kāda laika un vietas konkrētā sabiedrībā, tad neizbēgami tai ir šī sabiedrība jāuzrunā. Vienlaikus nonākam situācijā, kurā tad tikai pati vietējā filozofu kopiena var kontrolēt tekstu un diskusiju kvalitāti. Tas savukārt paredz šīs kopienas pietiekamu veikspēju, kuras darbībai un izaugsmei nepieciešams nerakstīts līgums starp sabiedrību un filozofiem, t. i., jau minētā filozofijas klātbūtnes transparence – atzīšana un pieņemšana, resp., sabiedrības ielaišanās ar filozofiju bīstamajā un tomēr sevis un pasaules izpratni paplašinošajā lietā.

Filozofija LU Rakstos: nākotnes perspektīvas

Tuvāko gadu jautājums – vismaz viens no būtiskajiem jautājumiem LU Rakstu “Filozofijas” sērijas sakarībā – ir: cik lielā mērā latviešu valoda saglabāsies par pamatvalodu un cik lielā mērā mainīsies filozofijas klātbūtnes

transparence Latvijas sabiedrībā. Vienlaikus tuvākajā nākotnē ir jāsniedz atbilde uz jautājumu: kā un kādā formā LU Rakstu sērija “Filosofija” (vai tai pielīdzināms izdevums) iegūs citējamības statusu un parādīsies internacionālajās datubāzēs. Ka tas iespējams, pilnībā neatsakoties no latviešu valodas, ir pierādījies – piemērs ir izdevums “Reliģiski-filozofiski raksti”, kas iekļauts starptautiskajās datubāzēs (SCOPUS).⁴ Ja šajā ceļā LU Rakstu “Filosofijas” sērija (vai tās turpinājums citā formā) aizvien vairāk iesaistīsies starptautiski izcīnītās diskusijās filozofu vidē un izcīnīs līdzvērtīgu vietu līdzīgu starptautisku pētniecisku izdevumu laukā, tikai tad varēs teikt, ka uzdevums uzrunāt pirmām kārtām Latvijas lasītāju vairs tik lielā mērā negulsies uz šīs sērijas sējumu sastādītāju pleciem, bet to varēs deleģēt citiem izdevumiem. Tas paredz visai kompleksu pakāpveida izdevumu un diskusiju struktūru, kurā pasaules pētnieciskais avangards kādā jomā nogādā domas saturu līdz sabiedrībai. Situācijā, kurā šāda pakāpveida, līmeņu izdevumu struktūra bija un ir jānodrošina vienam vai diviem izdevumiem, rodas pārslodze, funkciju pārklāšanās, un rezultātā teksti ir saraustīti starp dažādiem tekstu adresātiem. Ja LU Rakstu “Filosofijas” sērija (vai tās turpinājums jaunā formā) tuvākajā laikā ieņems savas jomas pētnieciskā avangarda pozīcijas līdz ar citiem starptautiskiem izdevumiem, tad nepieciešami izdevumi, kur notiktu arī tur pausto domu pārveide citos līmeņos. Tikai tad, ja būs šāda izvērsta dažādu līmeņu izdevumu struktūra, LU Raksti varēs mierīgi pievērsties pasaules domas avangardam. Kamēr tas tā nav, tie ir bijuši spiesti pildīt pārāk daudz funkciju komplicētā Latvijas sabiedrības situācijā. Ir pazīmes, ka šādi izdevumi var tapt un top (piemēram, interneta žurnālu veidolā), tas ļautu atslogot LU Rakstu sērijas “Filosofija” kādreizējo pārāk multifunkcionālo noslodzi.

Kopsavilkums (secinājumi, priekšlikumi, ieteikumi)

1. LU Rakstu sērijai “Filosofija” (vai tās turpinājumam) jātop par starptautiskajās datubāzēs atrodamu izdevumu, kas iznāk regulāri vismaz divreiz gadā.
2. Sērijas izdevumos regulāri jāpublicē Latvijas un ārvalstu pētnieku raksti.
3. Darbam ar sērijas sējumiem jāveicina starptautiskā sadarbība un kopīgu pētniecisku projektu un plašāku pētniecisku darba grupu veidošana.

⁴ Reliģiski-filozofiski raksti. Galvenā redaktore Dr. phil. Solveiga Krūmiņa-Koņkova (FSI). Sk. izdevuma mājaslapu: http://www.scientia.lv/religious_philosophical_articles/

4. Sērijas izdevumiem jāpretendē uz vadošo vietu dažādu līmeņu izdevumu hierarhijā, kurā tiek nodrošināta pasaules pētnieciskā avangarda ideju un diskusiju nodošana intelektuāli ieinteresētam lasītājam Latvijā.
5. Jāpanāk, ka šādi daudzpakāpju izdevumi pastāv Latvijā, un ar finansiālu dažādu fondu atbalstu jāveicina e-žurnālu veidošanās un drukāto izdevumu tematisko un informatīvo profilu stabilizācija.
6. Jāstrādā pie šāda daudzpakāpju izdevumu pastāvēšanas Latvijā, ar finansiālu dažādu fondu atbalstu veicinot e-žurnālu veidošanos un drukāto izdevumu tematisko un informatīvo profilu stabilizāciju.
7. LU Rakstiem (vai tos turpinošam izdevumam) vienlaikus jāsniedz iespēja LU doktorantiem publicēt savu pētījumu rezultātus tādu rakstu formā, ar kuru starpniecību viņi kļūst atpazīstami savas pētnieciskās jomas vidē Latvijā, Eiropā un pasaulē.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Airaksinen T. (2005). Intolerance and Self-deception: an Epistemological Study. In: *Filosofija. LU Raksti*. 687. sēj. Rīga: LU, 83.–87. lpp.
2. Baker A. (2008). Mathematical Skepticism. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 7.–21. lpp.
3. Bēme G. (2007). Zinātne. In: *Kentaurs XXI*, Nr. 42. 139.–149. lpp.
4. Böger C. (2008). Zum Begriff der phänomenalen Identität in der Bewegungsausführung. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 82.–92. lpp.
5. Celms Th. (1943). *Subjekt und Subjektivierung. Studien über das subjektive Sein*. Rīga: Latviju Grāmata.
6. Celms Th. (2014). *Subjekts un subjektivācija. Subjektivās esamības studijas* Rīga: LU FSI, 119 lpp.
7. Frost W. (1935/1937). Die Wurzeln der Vernunft im Charakter. In: *Latvijas Universitātes Raksti*. III sēj., Nr. 9. Rīga: LU, 61.–98. lpp.
8. Honneth A. (1992/2003). *Kampf um Anerkennung*. Suhrkamp: Frankfurt am Main, 1992 (Neuaufgabe 2003).
9. Honneth A. (2013). *Strukturwandel der Anerkennung. Paradoxien sozialer Integration in der Gegenwart*. Campus: Frankfurt am Main, New York.
10. Jurevičs P. (1940). *An essay on Latvian psychology*. Rīga: LU.
11. Loukola O. (2005). On Justifying Civil Action. In: *Filosofija. LU Raksti*. 687. sēj. Rīga: LU, 88.–97. lpp.
12. Nitsche Th. (2011). Reticence in Silence. An Examination of Heidegger's Phenomenology of Language in Contributions to Philosophy. In: *Filosofija. LU Raksti*. 765. sēj. Rīga: LU, 74.–79. lpp.
13. Nussberger M. (1929). Goethes Urpflanze. *Latvijas Universitātes Raksti*. I sēj., Nr. 1–3. Rīga: LU, 1.–15. lpp.

14. Sollies D. (2008). Von der lebenswissenschaftlichen Partikularisierung des Lebens zu seiner gesellschaftspolitischen Instrumentalisierung: Zum ideengeschichtlichen Zusammenhang von Lebenswissenschaften und Materialismusdebatte im philosophischen Diskurs des 19. Jahrhunderts. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 126.–145. lpp.
15. Von Stein zum Altenstein K. (1929). *Ausgewählte Schriften*. Hrsg. von Klaus Thiede. Verlag von Gustav Fischer: Jena.
16. Walde B. (2008). Reduktionistische Theorien des Geistes und die empirischen Mind Sciences. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 93.–105. lpp.